

تبیین نظریه فراتاریخ در اندیشه هانری کربن

سیدعلی علم‌الهدی^۱، مرضیه اخلاقی^۲، ناصر محمدی^۳، حسن سیدعرب^۴

چکیده

هانری کربن (۱۹۰۳ - ۱۹۷۸ م.) فیلسوف فرانسوی و نخستین مفسر غربی فلسفه سهروردی است. اندیشه‌های او مشتمل بر تأویل، پدیدارشناسی و «نظریه فراتاریخ»^۵ است. هدف پژوهش حاضر، شرح و بررسی این نظریه و تأثیر آن در بررسی وی از فلسفه و عرفان ایرانی-اسلامی است. در گستره مطالعات نظری درباره تاریخ، «فلسفه تاریخ»^۶ برگرفته از مطالعات فلسفی است و بر این اساس به بررسی تاریخ و حوادث آن میپردازد. بنظر کربن، گزارش تاریخ فلسفه، بر مبنای نظریه فلسفه تاریخ قابل بررسی نیست؛ زیرا نمیتوان حوادث آن را براساس ربط علی و معلولی توصیف کرد. اندیشه کربن در این مسئله مبتنی بر الهیات است و با رهیافت، نسبت تاریخ و انسان، ادوار حکمت ایران باستان، فلسفه اسلامی و بویژه فلسفه سهروردی (۵۴۰ - ۵۸۷ ه. ق.) و عرفان را تفسیر کرده و حوادث آن را مسبوق به عالم مثال دانسته است. آموزه‌های آدموند هوسرل (۱۸۵۹ - ۱۹۲۸ م.) و مارتین

۸۳

۱. دانشیار گروه فلسفه و کلام دانشگاه پیام نور؛ alamolhoda@pnu.ac.ir

۲. دانشیار گروه فلسفه و کلام دانشگاه پیام نور؛ akhlaghi@pnu.ac.ir

۳. دانشیار گروه فلسفه و کلام دانشگاه پیام نور؛ naser_mohamadi@pnu.ac.ir

۴. دانشجوی دکتری گروه فلسفه و کلام (نویسنده مسئول)؛ h.seyedarab@gmail.com

5. Meta History

6. Philosophy of History

تاریخ تأیید: ۹۶/۱/۱۷

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۰/۱۸

هایدگر (۱۸۸۹ - ۱۹۷۶ م.)، او را در طرح نظریه فراتاریخ یاری کرده است. جستار حاضر نخستین تلاش برای بررسی و تحلیل نظریه فراتاریخ نزد هانری کربن خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: هانری کربن، نظریه فراتاریخ، فلسفه تاریخ، فلسفه سهروردی، عرفان

* * *

مقدمه

گوردن گراهام^۱ (۱۹۴۹ م.) فلسفه تاریخ را متأثر از مطالعات دینی درباره تاریخ (بخصوص مسیحیت و یهودیت) دانسته است. بنظر وی نخستین کسی که تلاش کرد تا طرحی کلی از تاریخ ارائه کند، امانوئل کانت^۲ (۱۷۲۴-۱۸۰۴ م.) بوده و پس از او فردریش هگل^۳ (۱۷۷۰-۱۸۳۱ م.) کوشید تا به تاریخ، معنای فلسفی دهد. در آن عهد، دو دیدگاه مختلف در بررسی تاریخ مطرح بوده است: الف) دیدگاه نخست براساس فلسفه تاریخ، قصد داشت تا قوانین عام بر رویدادهای تاریخی را کشف کند؛ همانگونه که علوم تجربی، قوانین عام طبیعت را کشف میکنند. ب) دیدگاه دوم میخواست عمل انسان را تفسیر نماید. فلاسفه طرفدار دیدگاه دوم، معنای عمل انسان را بدون استنتاج از قوانین عام، بصورت روایی بیان کرده‌اند. هانری کربن^۴ (۱۹۰۳-۱۹۷۸ م.)، از افراد شاخص گروه دوم است.^(۱) دیدگاه نخست به علّیت و توالی حوادث تاریخی پرداخته و بدنبال نتیجه مشترک از آن است. اما دیدگاه دوم ناظر به روایت و هرمنوتیک است و توجه ویژه به عمل انسان دارد.

کربن برای گزارش و تبیین علل ظهور حوادث و رویدادهای تاریخی در قلمرو فلسفه، نیاز به نظریه‌یی در تفسیر تاریخ داشت که طرح آن نزد وی مسبوق به دو انگیزه بود: ۱) حوادث تاریخی به شیوه معمول فلسفه تاریخ، قابل تبیین نیست. ۲) اندیشه فراتاریخ، ناظر به اراده خداوند، بعنوان محرک تاریخ و نیز نسبت آن با انسان است. بنظر

۸۴

1. Gordon Grahame
2. Immanuel Kant
3. George Wilhelm Friedrich Hegel
4. Henry Corbin

